

ECONOMIE ȘI DREPT

PRODUSUL INTERN ȘI EXTERN AL UNEI COMUNITĂȚI UMANE

Vasile Marian

Institutul de Istorie „G. Barițiu” din Cluj-Napoca

*Abstract. Man has become and it is what it is through **the useful results** of his actions, and the quantity and quality of these results is a measure of the human individual and social development, measure which is called **product**, in the absence of another term, less contestable. There are **domestic products** or **external products**, depending on the territory of origin of its authors.*

*Instead of **results**, in the current understanding of this term – effect of a cause, in the notion of **product** – generally domestic and especially external – many persons include, when they speak about **services**, their cause, often called **production**.*

*After a short attempt to make a distinction between the semantic roles of these terms – **product**, **services** and **production** – we return to the uses of the language in what concerns the notion of **product**, uses which we cannot ignore, and we demonstrate that not only **it**, but also the notions of **domestic** and **internal products** allow the adding of epithets such as : net, gross and global and the acquisition, in this manner, of a system of indicators which, through their level and structure (described in a synoptic table) allow, if calculated, a better characterization of the richness of citizens **in every territory** (village, town, city, county, region, country, community of states, continent, etc.) not only in some territories (done until now).*

Key words: *product, service, production, domestic product, external product.*

Omul a devenit ceea ce este prin rezultatele utile ale acțiunii sale: bunuri obiectuale/ palpabile/ tangibile și servicii, pentru el și pentru semenii săi, iar cantitatea acestor rezultate a fost și continuă să fie unul dintre cei mai importanți indicatori ai dezvoltării lui individuale și sociale, indicator numit, în lipsa unui alt termen, mai puțin discutabil, *produs*, care, din punctul de vedere al teritoriului căruia îi aparțin autorii lui, poate fi: *intern* și *extern*.

1. CONSIDERAȚII GENERALE

Se spune că „Acțiunea umană este comportamentul îndreptat către un țel”¹. Un țel poate fi mai îndepărtat sau mai apropiat de satisfacerea dorinței aceluia care

¹ Ludwig von Mises, *Acțiunea umană. Un tratat de teorie economică*, traducere (de Dan Cristian Comănescu) a celei de-a 4-a ediții a lucrării *Human Action* (Henry Regnery, Chicago, 1966), cap. 1, p. 12 (<http://www.misesromania.org/carti/au/au00.htm>).

aționează, iar pentru atingerea lui se întrebuințează anumite mijloace. Unul dintre mijloacele întrebuințate este munca, desfășurată în contextul unei diviziuni și cooperări sociale. Într-un astfel de context social, se desfășoară chiar și munca de spălare a cămășii de pe tine sau de preparare a unei cești de cafea pe care o bei apoi singur ori în compania unor semenii ai tăi, respectiv activitatea menajeră².

Diviziunea muncii și cooperarea care rezultă din această diviziune se desfășoară în timp și spațiu – aici fiecare dintre noi are o stabilitate mai mică sau mai mare. Spre deosebire de melc, care-și duce casa în spinare oriunde pleacă, casele noastre sunt de regulă imobile, iar noi ni le schimbăm totuși de puține ori în cursul scurtei noastre existențe. De aici, o anumită organizare a noastră – administrativă, economică, militară, politică etc. – în teritoriul pe care-l ocupăm, temporar sau pentru vreme mai îndelungată, context în care vorbim de state naționale, state comunitare, provincii, regiuni (ba de dezvoltare, ba culturale, ba autonome sau identitare, ba de alt fel³, în cadrul aceluiaș stat ori în două sau mai multe state naționale⁴), județe, comune etc.

La un nivel sau altul de organizare a teritoriului apar și se rezolvă, parțial ori pe deplin, de moment ori pentru o vreme mai îndelungată, fel și fel de probleme, potrivit unor politici și practici mai mult sau mai puțin adecvate.

² „MENAJE (GOSPODĂRII), sector instituțional ce reprezintă ansamblul unităților economice-persoane fizice pe teritoriul unei țări, unde realizează operațiuni economice care privesc viața lor casnică, menajul propriu. Se disting: **m.(g.) rezidente** și **nerezidente**. **M. rezidente** sunt stabilite într-o țară și îndeplinesc condiția de unitate economică sau instituțională, așa cum reiese din definiție. Acestea sunt, la rândul lor: a) **m. ordinare**, compuse din familii legate prin înrudire sau prin căsătorie și care trăiesc în aceeași locuință; b) **m. colective** sau **populația instituționalizată**, formată din cei ce trăiesc în mod obișnuit în colectivitate. **M. nerezidente** sunt prezente într-o țară, dar nu îndeplinesc condițiile de unitate economică instituțională. Principalele operațiuni ale **m.** privesc consumul, dar și producția de bunuri și servicii pentru consumul propriu. Veniturile lor principale provin din remunerarea factorilor de producție și din transferuri de la celelalte sectoare instituționale. În anumite țări, sectorul **m.** cuprinde și un **subsector al întreprinderilor individuale** (familiale), care desfășoară de regulă activități agricole, de comerț și de artizanat și care nu au personalitate distinctă de a celor ce le dețin. Veniturile acestora provin din vânzarea produselor” (Paul Tănase Ghiță, apud *** *Dicționar de economie*, ediția a 2-a, București, Edit. Economică, 2001, p. 280).

³ *Regiunea* „este un spațiu de dezvoltare optimal pentru condițiile lumii în care trăim”; „regiunile contează din ce în ce mai mult în plan politic”; în plan cultural și identitar „ele au devenit spațiul de referință”, iar „în plan economic și social nivelul regional a dobândit, în unele domenii, un nivel extrem de ridicat de relevanță”; se vorbește „despre o «Europă a Regiunilor» în vederea unui loc mai important pentru regiuni în procesul decizional european, sau despre o «Europă cu Regiunile» pentru a semnala rolul lor mai modest.” (Cristian Barna, *Dezvoltarea regională în Europa*, Cluj-Napoca, Edit. Fundației pentru Studii Europene, 2007, p. 342 și 343).

⁴ „Părți din Texas și din sudul Californiei se unesc cu fâșii din nordul Mexicului în două mari regiuni economice cu dublă naționalitate [...]”; în altă parte a lumii, o regiune „include orașul Helsinki și se întinde peste graniță până la Tallin, în Estonia; o alta se află de cele două părți ale frontierei dintre Finlanda și Karelia rusească, iar o a treia include Narva în Estonia și Ivangorod, în Rusia. Organizația Națiunilor Unite a propus dezvoltarea Regiunii râului Tiumen, care mărginește Rusia, China și Coreea de Nord”, iar *Financial Times* vorbește „despre o conexiune Vladivostok–Vancouver–Saporo”, care „«ar putea deveni uzina electrică a Pacificului»” (Alvin și Heidi Toffler, *Avuția în mișcare*, București, Edit. Antet, 2006, p. 68).

Dintre problemele care se ridică la nivel teritorial în legătură cu diviziunea muncii și cooperarea care derivă din această diviziune amintesc: a) produsul intern și extern; b) ocuparea forței de muncă în teritoriu; c) balanța comercială a teritoriului; d) balanța de plăți a teritoriului; e) bugetul autorității publice teritoriale; f) nivelul prețurilor și veniturile în teritoriu; g) resursele bănești în teritoriu; h) ș.a.

În continuare, ne referim pe scurt doar la *produsul intern* și la *produsul extern*, pornind de la termenul uzual de *produs*⁵, căruia lumea îi subsumează când un *rezultat* sau un *anumit rezultat* a ceva, când și *ceva*-ul care are un *rezultat* sau un *anumit rezultat*.

În primul caz, spune autorul unei lucrări de referință în domeniul *praxeologiei*, „Se vorbește de produse transformate, plâsmuiri, creații, rezultate, artefacte etc.”, și asta „în funcție de material, de obiectul prelucrat și de modul în care s-a acționat asupra lui” de către om, iar un astfel de *produs* poate fi „grămada de surcele” a unui spărgător de lemne, „un punct scris (sau o pată de cerneală făcută neintenționat)” de către „un om care scrie”, „un individ care stă când un paznic îi strigă «Stai!»”, „un clopot care a fost sunat” de către clopotarul care-l trage de funie, un ceasornic care nu vrea să meargă bine după ce a fost creat⁶ ș.a.m.d., de unde rezultă „că orice produs este un transformat al propriului său material, un transformat a ceva din care a apărut și care a fost un stadiu nemijlocit anterior al unui lucru în schimbare, stadiul lui și mai anterior fiind materialul potențial”⁷, în vreme ce „în accepția curentă (...) lucrurile sunt considerate produse exclusiv din punctul de vedere al operei intenționate, cu condiția ca obiectul (obiectul și lucrul sunt sinonime, iar un lucru este și o persoană – precizează, în alte locuri, acest autor⁸) să fi dobândit însușirile urmărite ca rezultat al operei executate”⁹. *Produsul*, în această accepțiune, este un anumit *eveniment* ulterior, *efect*¹⁰, *operă*¹¹ sau

⁵ În mod curent, prin *produs* se înțelege un „bun material rezultat dintr-un proces de muncă” [Academia Română – Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a 4-a, Edit. „Univers Enciclopedic”, București, 1998 (DEX '98) – <http://dexonline.ro/search.php?cuv=produs>]. Însă, dacă acceptăm că, în afară de *bunuri* sau *rezultate materiale*, avem și *bunuri/rezultate imateriale*, atunci lucrurile se schimbă; noțiunea de *produs* capătă un sens mai larg, iar „aici” eu acest „sens” îl am în vedere.

⁶ „Este adevărat că se vorbește și de produse nereușite”, dar „și în acest caz obiectul respectiv se numește produs, având în vedere însușirile intenționate materializate în el. Se cheamă că este nereușit pentru că nu s-a reușit să i se confere și celelalte trăsături. Astfel, de exemplu”, un „ceas care nu merge bine este subsumat noțiunii de ceas nu pentru că merge rău, ci pentru că este în orice caz un ceas (iar ceasornicarul a vrut să facă tocmai un ceas, și nu altceva)” (Tadeusz Kotarbinski, *Tratat despre lucrul bine făcut*, București, Edit. Politică, 1976, p. 71).

⁷ *Ibidem*, p. 67–73.

⁸ *Ibidem*, p. 42 și 67.

⁹ „Obiectul este considerat produs atâta timp cât posedă aceste însușiri” – „urmărite ca rezultat al operei executate.” „De exemplu, produsul unei fabrici de cutii este cutia deoarece pereții ei au fost asamblați într-un întreg determinat. Ea încetează să fie produsul fabricii respective în momentul în care se desface în bucăți” (*Ibidem*, p. 71).

¹⁰ „[...] efectul este întotdeauna un eveniment oarecare” (*Ibidem*, p. 56).

¹¹ „O operă este orice efect al unei cauze constând într-un impuls voit”, dar „încercând să facem teoria acțiunii eficiente și cristalizând în acest scop noțiuni curente, adeseori vagi, intenționăm

rezultat al uneia ori al mai multor *cauze*, care în limbajul zilnic poartă numele specific de *producție* – alcătuită din tot felul de *acte elementare* sau *simple*¹², succesive și/sau concomitente. Aici, în mod voit sau nu, se face abstracție de termenul *serviciu* sau *servicii*, datorită, probabil, conotațiilor divergente dobândite de el în decursul timpului sau subsumării lui, într-unul din conținuturile sale, termenului de *producție*.

În al doilea caz, ne spun alți autori, „produsul muncii nu ține seama „de forma lui exterioară”, de faptul dacă „este vorba de valori de întrebuințare sau de servicii”, iar „în condițiile producției de mărfuri”, el „se transformă în marfă” și are, în anumite condiții istorice, următoarele componente: „valoarea mijloacelor de producție consumate, valoarea produsului pentru sine și valoarea produsului pentru societate”¹³.

Așadar, uneori se consideră că o categorie de produse constă din valori de întrebuințare, iar o altă categorie de produse constă din servicii – care n-ar fi valori de întrebuințare, în vreme ce alți autori alătură, după cum am văzut, serviciile ba la produse (în loc eventual de produse de un anumit fel, de produse „speciale”, lăsând astfel să se înțeleagă că serviciile n-ar fi produse), ba la bunuri (în loc eventual de bunuri de un anumit fel, de bunuri „speciale”, lăsând astfel să se înțeleagă că serviciile n-ar fi bunuri), iar serviciile care se vând și cumpără le alătură mărfurilor (în loc eventual de mărfuri de un anumit fel, de mărfuri „speciale”, lăsând astfel să se înțeleagă că asemenea servicii n-ar fi mărfuri)¹⁴.

Dar, în viziunea noastră, o vorbire corectă nu suportă să se spună că un serviciu este un produs ce se consumă în vreme ce el se obține [în loc de *ceva* care există la sfârșitul procesului sau proceselor care l-a(u) *premers*¹⁵] și nici că un asemenea produs este persoana, mașina sau alt *furnizor* al respectivului serviciu¹⁶, deși în acest din urmă caz am văzut cu câteva rânduri mai înainte că, apelând la așa-zisul *perfect compus* pasiv (ex.: clopotul a fost sunat), și alți autori consideră a

să delimităm în acest punct lăcomia de conținut a termenului de operă și să nu dăm niciodată această denumire unor corpuri, păstrând pentru aceasta denumirile de produs, creație, elaborat, fabricat etc” (*Ibidem*, p. 56 și 57).

¹² „Înțelegem prin act simplu actul care se datorește unui singur impuls” (*Ibidem*, p. 54).

¹³ I. Mărculescu, N. Nichita, *Serviciile și modernizarea economiei românești*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1977, p. 76–77.

¹⁴ „După cum se știe, principalele funcții ale monedei sunt: a) *mijloc de măsură a valorii* mărfurilor și serviciilor [...]; b) [...] mijloc de stingere a datoriilor născute din schimbul de bunuri și servicii [...]” (Silviu Cerna, Liliana Donath, Victoria Șeulean, Diana Bărgălăzan, Bogdan Boldea, *Economie monetară și financiară internațională*, Timișoara, Edit. Universității de Vest, 2005, p. 17)

¹⁵ „Un gânditor care își meditează lucrarea sa până în ultimele amănunte înainte de a o încredința hârtiei și tiparului, poate spune că opera sa a fost gata încă din faza ei pur mintală” (Tudor Vianu, *Studii de filosofia culturii*, București, Edit. Eminescu, 1982, p. 363).

¹⁶ După unii autori, *serviciile* s-ar caracteriza prin intangibilitate, inseparabilitate, variabilitate, perisabilitate și lipsa proprietății, iar dintre aceste trăsături, *inseparabilitatea* este atribuită faptului că serviciile „nu pot fi separate de furnizorii lor, indiferent dacă ei sunt oameni sau mașini” (Philip Kotler, John Saunders, Gary Armstrong, Veronica Wong, *Principiile marketingului*, București, Edit. Teora, 1998, p. 653 și 699).

fi un produs un lucru sau complex de lucruri care are un efect asupra omului printr-o anumită folosire a lui. Potrivit acestui *perfect*, un produs este atât „un clopot care a fost sunat”, cât și „grupul sau formația” care „reprezintă serviciul” – în vreme ce dă sau când a terminat „un concert de muzică rock”¹⁷, iar dacă mergem mai departe ajungem la a crede că înainte de *cârnați*, de pildă, ca produs am avea măcelarul și managerul acestuia care au obosit fabricând acei *cârnați* pentru firma în care ei au muncit sau muncesc și că asemenea produs(e) ar putea fi marfă, ceea ce alți autori contestă, spunând că „muncitorii oboșiți și sculele folosite [...] sunt desigur *outputuri* în toate procesele, dar scopul producției economice nu este să producă muncitori oboșiți și utilaj uzat. De asemenea, cu câteva excepții – automobilele și locuințele fiind cele mai izbitoare – niciun utilaj folosit nu are o piață în adevăratul sens al cuvântului și, prin urmare, un «preț de piață». În plus, dacă am introduce muncitorii oboșiți și uneltele uzate printre produsele industriale, ar trebui să atribuim un preț de cost acestor mărfuri neobișnuite. Evident, o asemenea propunere este absurdă”, așa că „Economia nu poate renunța la fetișismul mărfii după cum fizica nu poate renunța la fetișismul particulei elementare sau chimia la cel al moleculei.”¹⁸ Într-adevăr, din punctul de vedere al practicii, de *produs*, credem noi, trebuie să se vorbească, dacă vrem să nu violentăm limba ce-o vorbim, ca de un anumit *efect* al unei *cauze*¹⁹, context în care cine vrea să spună că un asemenea efect, util, formează conținutul noțiunii de *serviciu* poate face acest lucru, însă cu riscul de a confunda *serviciul* cu *utilitatea* întrebuintării unui *bun* sau a unei *combinații de bunuri*²⁰, cu *utilitatea producției*, în toată generalitatea acesteia (adică inclusiv consumul), apreciată prin bunuri obiectuale, avantaje (de a călători, de a învăța etc.), satisfacții²¹ și alte rezultate. Altfel, se ajunge să se creadă că și pâinea, de pildă, obținută într-o fabrică de pâine sau într-o gospodărie este un serviciu, ceea ce ar relativiza și mai mult unii dintre termenii cu care deja operăm.

Adeseori se spune că „nu există produse fără producție”²², iar dacă și *serviciile* sunt *produse*, atunci ar mai trebui spus că nici serviciile nu există fără producție, că în cadrul noțiunii de *producție* – având gradul de generalitate pe care ni-l impune discuția de față²³ – am putea distinge o *producție de bunuri obiectuale* și o *producție de servicii*.

¹⁷ *Ibidem*, p. 700.

¹⁸ Nicholas Georgescu-Roegen, *Legea entropiei și procesul economic*, București, Edit. Politică, 1979, p. 366.

¹⁹ „[...] produsul începe să existe în momentul în care opera a fost desăvârșită, după ce momentul operei a trecut, de exemplu clipa în care se termină desfacerea în surcele a unui butuc lovit cu toporul” (Tadeusz Kotarbinski, *op. cit.*, p. 69).

²⁰ „[...] o vorbire corectă nu suportă să se spună «efectul unui anumit autor»; nu se poate vorbi decât de efectul acțiunii cuiva [...]” (*Ibidem*, p. 73).

²¹ „Este opera noastră bucuria sau deznădejdea unui semen de-al nostru căruia, printr-o mișcare voită a limbii, îi comunicăm o veste oarecare.” (*Ibidem*, p. 56).

²² Karl Marx, *Mizeria filosofiei*, în Marx-Engels, *Opere*, vol. 4, București, Edit. Politică, 1958, p. 71.

²³ E locul să subliniez încă odată faptul că înțelesul pe care îl dau acestui termen, de *producție*, este mult mai larg decât cel întâlnit în mod curent în vorbirea de zi cu zi și în vorbirea de specialitate.

Dar, *piața* – ca mod de viață socială a oamenilor – și nevoile de calcul, de evidență, de analiză și de decizie complementare schimbului de bunuri între oameni prin comensurare recurg la termenul de *serviciu* sau *servicii* și într-un alt sens decât acela de orice *efect util* a ceva, gândindu-mă la faptul că se comercializează de pildă tunsoarea sau deplasarea în spațiu a cuiva, și nu capetele tunse ori persoanele duse de ici-colo, iar totalul activității unuia sau al mai multor prestatori de servicii într-o anumită perioadă și loc vizează întrebuințări de bunuri de către cineva pentru altcineva. Din punctul de vedere al pieței, serviciile nu se constituie într-o noțiune ce cuprinde în sfera ei și mărfurile obiectuale și cu atât mai puțin efectele utile ale unor asemenea mărfuri după ce ele ajung în posesia cumpărătorilor.

În această accepțiune a lor și ținând seama (nu fără anumite rezerve) de uzanța termenilor *producție* și *consum*, unele servicii (precum făcutul la comandă a unui costum de haine din stofa clientului) sunt o *specie* a noțiunii de *producție de bunuri obiectuale exterioare spațial omului*, iar alte servicii (precum bărbieritul la frizer) sunt o specie a noțiunii de *consum* (ca producție propriu-zisă a omului).

Potrivit altor uzanțe, deși se consideră activități, *serviciile* sunt mai *servicii* decât *serviciile*, din varii motive²⁴. Avem instituții de învățământ superior în care tinerii se specializează în *comerț, turism și servicii* (lăsând să se înțeleagă că nici comerțul și nici turismul n-ar fi, total sau parțial, servicii), iar în lucrările de specialitate putem admira spiritul inventiv și pătrunzător de alcătuire și de alte asemenea sintagme²⁵, care trădează același lucru – o folosire mai puțin academică a noțiunii de *serviciu* sau *servicii*, pe lângă atâtea alte noțiuni cu care operăm, trecând destul de repede peste problema clarității lor.

Nădărdum că, pentru cititorul interesat, cele arătate mai sus completează tabloul chestiunilor delicate semnalate până acum în această lucrare, chestiuni în care mulți dintre noi „înoată”, într-o măsură mai mică sau mai mare, cu mintea, iar în această preocupare dorim să înfățișăm, în continuare, un mod aparte, ici și colo, de abordare a *produsului intern și extern* al unei comunități umane, ținând seama de anumite uzanțe ale vorbirii în acest sens, printre care aceea că oamenii nu sunt cuprinși în el, deși și ei sunt produs(e), iar prin priceperea și ingeniozitatea lor sunt o mare avuție²⁶, de care depinde existența lor²⁷.

²⁴ „Mult se poate învăța de la economiști în ceea ce privește analiza și construirea de noțiuni generale praxeologice, la care aceștia recurg fără reticențe, de obicei restrângându-le aplicarea (atât în ceea ce privește folosința reală, cât și în ceea ce privește definițiile) la sfera intereselor economice” (Tadeusz Kotarbinski, *op. cit.*, p. 39).

²⁵ Ex.: „În decursul timpului, umanitatea a fost martora unor profunde transformări în structura și funcționarea economiei, cu dezvoltări și performanțe impresionante sub aspect tehnic și tehnologic, în producție, comerț, servicii și mai ales în sistemul informațional și comunicațional [...]” (Carmen Păunescu, *Marfa și globalizarea pieței*, București, Edit. ASE, 2004, p. 19); „Dacă avem în vedere funcțiile principale pe care trebuie să le îndeplinească rezultatele activității umane, atunci acestea ar putea fi împărțite în: *activități producătoare de bunuri materiale, servicii, informații, activități culturale, educaționale, sociale, spirituale, ecologice, cosmice etc.*” (Dumitru Ciucur, Ilie Gavrilă, Constantin Popescu, *Economie*, ed. a 2-a, București, Edit. Economică, 2001, p. 52).

²⁶ „Principala avuție a unei națiuni va consta din priceperea și ingeniozitatea cetățenilor săi” (Robert B. Reich, *Munca națiunilor*, București, Edit. Paideia, 1996, p. 9).

2. PRODUSUL INTERN

O problemă importantă pentru fiecare individ și, prin agregare, pentru orice comunitate umană dintr-un anumit teritoriu este volumul bunurilor obiectuale obținute și a serviciilor prestate pentru nevoi proprii și pentru nevoi ale altora, în decursul unei perioade de timp, de obicei într-un an calendaristic. Pentru a desemna reuniunea acestor lucruri, limbajul curent apelează la termenul generic de *produs*, în virtutea faptului că prin produs(e) multă lume înțelege atât bunuri obiectuale, cât și servicii, deși la fel de mulți par a fi și cei care spun că nu numai serviciile sunt producție, ci și produsele²⁸ și deci la fel de îndreptățit ar fi și termenul de *producție*, în locul aceluia de *produs*.

2.1. CONȚINUTUL PRODUSULUI INTERN

Dacă la nivel de individ se poate spune că un țăran a produs în localitatea sa 10 tone de cartofi [din care 500 de kg. pentru nevoi proprii, 200 de kg. pentru copiii lui ce locuiesc acum în alt teritoriu (la oraș, de pildă) și restul pentru piață], 2 lăzi de morcovi ș.a.m.d., pentru toți cei ce-și desfășoară activitatea într-un teritoriu, luați la un loc, e nevoie de o exprimare comună a rezultatelor muncii acestora, exprimare care, de foarte multă vreme, continuă să fie cea bănescă.

Pentru ceea ce se oferă pieței, pentru *bunurile marfare* avem *prețuri* (unitare – p_i – și totale – P_i) de ofertă și efective, din care numai o parte este aferentă muncii producătorilor nemijlociți de mărfuri, aferentă muncii vii (a țăranului, în exemplul de mai sus, care produce și vinde cele 9.300 de kg. de cartofi) și a altceva (a „ciupelii” de valoare de schimb de la cumpărători), probabil. Cealaltă parte din prețuri este aferentă unei munci așa-zis *trecute* și la altceva (valorii „ciupite” de vânzătorii condițiilor materiale de aplicare a muncii vii), probabil.

În vorbirea curentă și cea de specialitate, una dintre aceste două părți („prima”) dintr-unul sau din mai multe prețuri este cunoscută sub numele de *valoare adăugată* (va_i – în prețul unitar al unei mărfi; VA_i – în prețul unei cantități

mai mari decât o unitate dintr-o marfă; $\sum_{i=1}^m VA_i$ în prețurile totale ale mai multor mărfuri, luate la un loc), iar cealaltă parte („a doua”) sub numele de *cost(uri)*

²⁷ „L’homme ne peut vivre qu’en faisant fonctionner son esprit” et „toute l’activité de l’homme dépend de son intellect, de sa capacité fondamentale à conceptualiser, juger, questionner, apprendre, comprendre, entreprendre, découvrir, accumuler de nouvelles connaissances” (Henri Lepage, *Pourquoi la propriété*, Paris, Hachette, 1985, p. 394).

²⁸ „PRODUCȚIE, *producții*, s.f. 1. Procesul creării bunurilor necesare existenței și dezvoltării societății, în cursul căruia oamenii transformă sau modifică obiectele din natură potrivit trebuințelor lor. [...] 2. Totalitatea produselor (1) obținute în procesul muncii, într-o perioadă de timp determinată, într-un anumit sector al activității sociale etc. 3. Lucrare, operă literară, științifică sau artistică. [...] Din fr. **production**” (DEX’98 – <http://dexonline.ro/search.php?cuv=productie>).

material(e) de obținere și/sau comercializare a mărfii sau a mărfurilor (cm_i ,

CM_i și $\sum_{i=1}^m CM_i$ – analog mărimilor va_i , VA_i și $\sum_{i=1}^m VA_i$). Pentru a evita

cuprinderea în aceste costuri a valorii adăugate în produsele finite, semifabricatele și serviciile care formează *circulația internă*²⁹ în cadrul respectivei verigi a diviziunii muncii, consider că el(e) constau doar din consum(uri) de mijloace de muncă, obiecte ale muncii și servicii din afara/exteriorul acelei verigi³⁰.

În afară de *bunuri marfare* avem numeroase *bunuri ne- sau non-marfare*, pentru a căror însumare ne folosim de asemenea de *preț(uri)*, dedus(e) din cel(e) practicat(e) pe piață sau din calcul(e).

Dacă luăm *figura 1.1* ca o schemă generală de producere de bunuri (produse obiectuale și servicii) într-un anume teritoriu și într-o anumită perioadă și acceptăm notațiile și considerațiile făcute până acum, se poate scrie următorul model matematic de calcul simplificat al *produsului intern*:

$$\left\{ \begin{array}{l} \underbrace{Q_{11}p_1 + Q_{12}p_2 + \dots + Q_{1j}p_j + \dots + Q_{1n}p_n + VA_1}_{\sum_{j=1}^n Q_{1j}p_j = CM_1} = Q_1p_1 \text{ sau } P_1 \\ Q_{21}p_1 + Q_{22}p_2 + \dots + Q_{2j}p_j + \dots + Q_{2n}p_n + VA_2 = Q_2p_2 \text{ sau } P_2 \\ \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \\ \underbrace{Q_{i1}p_1 + Q_{i2}p_2 + \dots + Q_{ij}p_j + \dots + Q_{in}p_n + VA_i}_{\sum_{j=1}^n Q_{ij}p_j = CM_i} = Q_ip_i \text{ sau } P_i \\ \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \quad \dots \\ Q_{m1}p_1 + Q_{m2}p_2 + \dots + Q_{mj}p_j + \dots + Q_{mn}p_n + VA_m = Q_mp_m \text{ sau } P_m \end{array} \right.$$

$$\underbrace{\sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n Q_{ij}p_j}_{\sum_{i=1}^m CM_i} \quad \underbrace{\sum_{i=1}^m VA_i} \quad \underbrace{\sum_{i=1}^m Q_ip_i} \quad \underbrace{\sum_{i=1}^m P_i}$$

²⁹ „CIRCULAȚIE INTERNĂ, *indicator* (v.) statistic ce caracterizează, în expresie bănească, totalitatea produselor finite, semifabricatelor și lucrărilor cu caracter industrial executate în secțiile industriale ale întreprinderii și care sunt consumate sau prelucrate, în continuare, în cadrul acesteia” [*** *Dicționar de conducere și organizare*, București, Edit. Politică, 1985, p. 131].

³⁰ Această precizare are în vedere faptul că pentru a produce anumite mărfuri se cumpără alte mărfuri, dintre care unele pot fi servicii, iar serviciile sunt, într-o măsură mai mică sau mai mare, întrebuințări de forță de muncă și o astfel de întrebuințare (de forță de muncă de către vânzător) nu-i, pentru cumpărătorul ei, un cost material, așa cum este întrebuințarea de pildă a făinii la obținerea pâinii. În plus, nu orice cost material al unui producător de mărfuri este întotdeauna complementar valorii adăugate de acel producător. Astfel, dacă un brutar să zicem obține pâine din sau și din făină din producție proprie, atunci în costul material reprezentând consumul de făină o parte este valoare adăugată de el, iar ca și el există numeroși alți producători de mărfuri care lucrează de asemenea cu *semifabricate* din producție proprie.

2.2. FORME ALE PRODUSULUI INTERN

Folosirea banilor ca material pentru exprimarea valorii de schimb a mărfurilor oferă posibilitatea unei evaluări asemănătoare și a bunurilor *ne* sau *non-marfare* (precum sunt cele 500 și 200 de kg de cartofi ale țaranului-fermier de mai sus) care se produc într-o anumită perioadă în cadrul unui teritoriu, iar prin însumarea lor cu bunurile marfare produse și/sau comercializate în același spațiu și răstimp putem obține un indicator de *produs intern*³¹ cu următoarele 3 variante de calcul ale acestuia: *net* (PNI), *brut* (PBI) și *global* (PGI)³², inspirându-ne din teoria și practica determinării *produsului intern net* (PIN), *a produsului intern brut* (PIB) și a altor așa-zise *agregate*³³ ale economiei naționale.

2.2.1. Produsul net intern

Dacă notăm cu α apartenența unui bun la (*sub*)*grupa bunurilor ne-* sau *non-marfare*, cu β apartenența unui bun la (*sub*)*grupa bunurilor marfare* și cu T teritoriul în care se obțin bunurile, atunci putem scrie:

$$\sum_{i=1}^n VAI_i^T = \sum_{i=1}^m VAI_i^{\alpha T} + \sum_{i=1}^m VAI_i^{\beta T} = PNI^{\alpha T} + PNI^{\beta T} = PNI^T$$

Altfel spus, *produsul net* obținut în *cadrul* sau în *interiorul unui teritoriu* (PNI^T) este egal cu suma valorilor adăugate în acel teritoriu $\left(\sum_{i=1}^m VAI_i^T \right)$, cu valoarea adăugată în producția de bunuri *ne-* sau *non-marfare* (dacă ne este permisă întrebuințarea noțiunii de valoare adăugată și aici, în producția de bunuri *ne-* sau *non-marfare* – $\sum_{i=1}^m VAI_i^{\alpha T}$, respectiv $PNI^{\alpha T}$) și în producția și/sau comercializarea mărfurilor $\left(\sum_{i=1}^m VAI_i^{\beta T}$, respectiv $PNI^{\beta T} \right)$ în decursul unei perioade de timp, de obicei un an, în cadrul unui teritoriu (T): comună, oraș, județ, regiune, provincie, țară etc.

³¹ „Conceptul «intern» presupune luarea în considerare a tuturor subiecților economici care își desfășoară activitatea în interiorul țării, indiferent dacă ei sunt cetățeni autohtoni sau străini” (Mihaela Nicoară, *Sistemul conturilor naționale*, Cluj-Napoca, Edit. Risoprint, 2005, p. 37).

³² În privința produsului intern de un fel sau altul, prefer notațiile PNI, PBI și PGI, în loc de PIN, PIB și PIG, pentru a avea un cadru distinct unor soluții la eventuale limite ale cunoașterii acestui produs aproape exclusiv la nivel național și pentru a adânci, dacă e posibil, propria mea convingere în legătură cu el și la alte nivele de organizare teritorială a oamenilor.

³³ „Agregatele sunt mărimi sintetice care măsoară rezultatul întregii activități. Agregatele pot fi globale sau evaluate individual” (Gilbert Abraham-Frois, *Economia politică*, ediția a 4-a, București, Edit. Humanitas, 1994, p. 469).

2.2.2. Produsul brut intern

Anual, la nivelul unei țări se calculează și se analizează (în sine și comparativ cu alte țări) indicatorul *produs intern brut* (PIB), indicator care se poate utiliza și la alte nivele teritoriale (regiuni, județe etc.) de organizare a activității umane, rezultând un *produs brut* particular (PBI^T – produs brut obținut în cadrul sau interiorul teritoriului T).

Ca și în cazul *produsului net intern* (PNI^T), putem distinge un *produs brut intern necomercial* (PBI^{ct}) și un *produs brut intern comercial* (PBI^{bt})³⁴, adică:

$$PBI^{ct} + PBI^{bt} = PBI^T$$

În opinia majorității specialiștilor, la nivel național, PIB este PIN plus consum de capital fix, două componente³⁵ reunite, la un loc, sub numele când de *valoare*³⁶, când de *valoare adăugată*³⁷, când de *valoare adăugată brută*³⁸.

Rămânând la aceste două componente, pentru mai multă claritate, noi spunem că PIB este sumă de *valori adăugate* $\left(\sum_{i=1}^m VAI_i\right)$ și de *amortimente* $\left(\sum_{i=1}^m AMI_i\right)$ ³⁹.

În mod analog, pentru un teritoriu (T) oarecare, putem scrie relația:

³⁴ „PIB poate fi descompus între *produsul interior brut comercial și necomercial*” (*Ibidem*, p. 470).

³⁵ La aceste două componente uneori se adaugă și altele, precum taxele vamale și alte impozite. Ex.: „PIB = Valori adăugate ale ramurilor + TVA asupra produselor + Taxe vamale” (Gilbert ABRAHAM-FROIS, *op. cit.*, p. 469); „**P.i.b.** reprezintă suma valorilor adăugate realizate de agenții economici care activează într-o țară, la care se adaugă taxa pe valoarea adăugată corespunzătoare produselor și taxele vamale” (Gh. D. Bistriceanu, *Lexicon de finanțe, bănci, asigurări*, vol. III, București, Edit. Economică, 2001, p. 128).

³⁶ „PRODUS INTERN BRUT, indicator sintetic al economiei naționale, care exprimă valoarea tuturor mărfurilor produse și a serviciilor prestate într-o anumită perioadă, de obicei un an, de către o anumită națiune” (*Ibidem*, p. 128).

³⁷ Ex.: „[...] PIB este definit ca *suma valorilor adăugate* pe diferite sectoare [...]” (Gilbert Abraham-Frois, *op. cit.*, p. 469); „**Produsul intern brut P.I.B.** reprezintă mărimea valorii adăugate obținute în interiorul unei țări de către subiecții (operatorii) economici autohtoni și străini, în decursul unei anumite perioade de timp, de obicei un an și ajunge la ultimul stadiu al circuitului economic” [Aurel Negucioiu (coord.), Anton Drăgoescu și Sabin Pop, *Economie politică*, vol. II, Cluj-Napoca, Edit. George Barițiu, 1998, p. 204].

³⁸ În acest sens, a se vedea, de pildă *** *Economia politică*, Editor Academia de Studii Economice, Edit. Economică, București, 1995, p. 320; Florina Tănase, *Prețurile și indicatorii macroeconomici*, București, Edit. All Beck, 1998, p. 53.

³⁹ „AMORTISMENT, sumă corespunzătoare sistemului de amortizare aplicat, care se constituie treptat, în timp, pe seama costurilor de producție și care se folosește, în principal, pentru înfăptuirea reproducerii simple și, în oarecare măsură, chiar și pentru realizarea reproducerii lărgite” (Gheorghe D. Bistriceanu, *op. cit.*, vol. I, 2001, p. 75).

$$PBI^T = \sum_{i=1}^m VAI_i^T + \sum_{i=1}^m AMI_i^T ,$$

relație în care putem distinge, la nevoie, atât în $\sum_{i=1}^m VAI_i^T$, cât și în $\sum_{i=1}^m AMI_i^T$, două componente, una necomercială (α) și alta comercială (β).

2.2.3. Produsul global intern

Pentru caracterizarea activității de producție și de comercializare de bunuri ce se desfășoară în cadrul unui anumit teritoriu într-o anumită perioadă de timp se poate institui și calcula indicatorul *produs global intern* (PGI), ca o combinație între costurile exterioare ale celor ce obțin și/sau comercializează bunuri și valorile adăugate în această activitate (de producție și comercializarea de bunuri).

$$PGI^T = \sum_{i=1}^m VAI_i^T + \sum_{i=1}^m CMI_i^T$$

Un element important al costurilor exterioare ale celui ce obține și/sau comercializează un bun (al unui CM_i) este *uzura* mijloacelor de muncă, având, printre expresiile ei bănești, *amortismentul* (AM_i). Includerea *uzurii* și, prin ea, a *amortismentului* în *costu(ri)l(e) exterio(a)r(e)* are în vedere faptul că mijloacele de muncă care se supun amortizării se obțin de regulă prin cumpărare, de la alte persoane decât cele care le întrebuințează, la fel ca atâtea alte condiții materiale de aplicare a muncii vii, de care ele se deosebesc doar prin durata lor de folosire, convențional mai mare de un an. Altfel spus, *amortismentul* este de regulă un cost material indus din afară.

Potrivit acestei teorii, AMI_i^T (inclusă mai sus în *produsul brut intern* – PBI_i^T) face parte din CMI_i^T , în care ea se consideră a fi ba *consum intermediar*⁴⁰, ba ceva alături de *consumul intermediar*⁴¹. Potrivit unei alte teorii, aceea că, deși e

⁴⁰ „Dacă se dorește să se măsoare contribuția proprie a unui agent la producția națională, trebuie să se scadă din valoarea producției sale valoarea consumurilor intermediare (pe care el nu le-a produs)” [Jacques Généreux, *Economie politică*, București, Edit. All Beck, vol. 2 (*Macroeconomie și contabilitate națională*), 2000, p. 19].

⁴¹ „Consumurile intermediare constituie bunurile necesare producției și care, fie sunt incluse în produs în cursul procesului productiv (ex.: țesătura rochiei), fie dispar (ex.: energia consumată de mașini). Consumurile intermediare cuprind materiile prime, energia, produsele semifabricate, serviciile marfă cumpărate de întreprindere de la altele, dar nu capitalul fix” (Janine Bremond și Alain Geledan, *Dicționar economic și social*, București, Edit. Expert, 1995, p. 88); „Consumul intermediar reprezintă valoarea bunurilor (altele decât bunurile de capital fix) și serviciilor comerciale consumate pe parcursul perioadei în procesul curent al producției” (Gilbert Abraham-Frois, *Economia politică*, București, Edit. Humanitas, 1998, p. 480); „Consumul intermediar reprezintă valoarea bunurilor, altele decât bunurile de capital fix, și a serviciilor destinate pieței, consumate în perioada considerată pentru a produce alte

un cost material, totuși, ba consumul de capital fix, ba amortismentul este când valoare adăugată, când valoare adăugată brută. Dintre aceste două teorii, eu prefer prima teorie⁴², întrucât ea ne scutește de complicații inutile, precum: anumite *costuri materiale* sunt *valoare adăugată*; *valoarea adăugată* este o noțiune *subordinată* noțiunii de *valoare adăugată brută*; *taxa pe valoarea adăugată* ar fi un *impozit pe valoarea adăugată netă*, nu brută, contrar, de pildă, impozitului pe profit sau pe salariu.

2.3. PROPRIETATEA ASUPRA PRODUSULUI INTERN

Din punct de vedere al proprietății asupra bunurilor care se produc și/sau comercializează în cadrul sau în interiorul unui teritoriu putem distinge un *produs intern al cetățenilor*⁴³ și un *produs intern al străinilor*⁴⁴, fiecare dintre ele în cele 3 (trei) variante de calcul ale *produsului intern*, și anume: 1a) *produs net intern al cetățenilor* ($PNIC^T$); 1b) *produs brut intern al cetățenilor* ($PBIC^T$); 1c) *produs global intern al cetățenilor* ($PGIC^T$); 2a) *produs net intern al străinilor* ($PNIS^T$); 2b) *produs brut intern al străinilor* ($PBIS^T$); 2c) *produs global intern al străinilor* ($PGIS^T$).

Produsul, de un fel (*net*) sau altul (*brut*, respectiv *global*), al cetățenilor și al străinilor dintr-un teritoriu, poate fi structurat în elemente corespunzătoare de valoare adăugată (*VA*), amortismente (*AM*) și/sau costuri materiale (*CM*), numai pe total bunuri sau și pe cele două (sub)mulțimi de bunuri (ne- sau non-marfare – marcate cu α – și marfare – marcate cu β).

Astfel, sintetic, putem scrie:

$$PNI^T = PNIC^T + PNIS^T \text{ sau } \sum_{i=1}^m VAIC_i^T + \sum_{i=1}^m VAIS_i^T$$

bunuri și servicii” (Marius Băcescu și Angelica Băcescu-Cărbunaru, *Macroeconomie și politici macroeconomice*, București, Edit. All, 1998, p. 66); „CONSUM INTERMEDIAR, consum de bunuri economice, cu excepția capitalului fix, pentru a produce alte bunuri” [Constantin POPESCU, în *Dicționar de economie*, Niță Dobrotă (coord.), București, Edit. Economică, 1999, p. 124].

⁴² „Preferăm teoria care se afirmă în competiția dintre teorii, pe care selecția o indică drept cea mai aptă să supraviețuiască, teoria care poate fi testată cel mai sever și care a trecut cu succes, până acum, teste din cele mai severe. Teoria este un instrument pe care îl punem la probă prin aplicațiile sale și a cărei adecvare o judecăm pe temeiul rezultatelor aplicațiilor sale” (Karl R. Popper, *Logica cercetării*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 135).

⁴³ „CETĂȚEAN, -Ă, *cetățeni*, -e, s.m. și f. Locuitor al unui stat, care se bucură de drepturi civile și politice și care are anumite obligații față de acel stat” (DEX '98 – <http://dexonline.ro/search.php?cuv=cetatean>).

⁴⁴ „STRĂIN, -Ă, *străini*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care face parte din populația altei țări decât aceea în care se află sau trăiește; (om, ființă) care este originară din altă regiune, localitate etc. decât aceea în care se află sau locuiește, trăiește. ♦ (Persoană) care aparține unei naționalități ce nu formează, în cadrul unui stat, o minoritate națională.” (DEX '98 – <http://dexonline.ro/search.php?cuv=strain>).

$$PBI^T = PBIC^T + PBIS^T \quad \text{sau}$$

$$\left(\sum_{i=1}^m VAIC_i^T + \sum_{i=1}^m AMIC_i^T \right) + \left(\sum_{i=1}^m VAIS_i^T + \sum_{i=1}^m AMIS_i^T \right)$$

$$PGI^T = PGIC^T + PGIS^T \quad \text{sau}$$

$$\left(\sum_{i=1}^m VAIC_i^T + \sum_{i=1}^m CEIC_i^T \right) + \left(\sum_{i=1}^m VAIS_i^T + \sum_{i=1}^m CEIS_i^T \right),$$

iar analitic, $\sum_{i=1}^m VAIC_i^T$, bunăoară, egal cu $\sum_{i=1}^m VAIC_i^{\alpha T} + \sum_{i=1}^m VAIC_i^{\beta T}$, ș.a.m.d.

3. PRODUSUL EXTERN AL CETĂȚENILOR DINTR-UN TERITORIU

Așa cum anumite persoane din afara unui teritoriu produc și/sau comercializează bunuri obiectuale/palpabile/tangibile și servicii în acel teritoriu ($PNIS^T$, $PBIS^T$ și $PGIS^T$), la fel, unii cetățeni din acest teritoriu pot produce și/sau comercializa bunuri în alt sau alte teritorii. Acest produs al cetățenilor este un *produs extern* de un fel (*net*) sau altul (*brut ori global*) respectiv $PNEC^T$, $PBEC^T$ și $PGEC^T$.

Prin nivelul absolut al unuia sau al altuia dintre acești indicatori ($PNEC^T$, $PBEC^T$ și $PGEC^T$), dar mai ales relativ – ca ordin de mărime față de indicatorii $PNIS^T$, $PBIS^T$ și $PGIS^T$, ne putem face o imagine asupra aservirii sau independenței cetățenilor din teritoriul T față „străinătate”. Bunăoară, dacă raportul dintre $PBEC^T$ și $PBIS^T$ este supraunitar, atunci comunitatea cetățenilor din teritoriul T este relativ independentă de străinătate din punctul de vedere al produsului brut pe care l-a creat, iar invers, ea este aservită acesteia („străinătății”).

La nivel de țări, o astfel de aservire vine din perioada colonială, iar astăzi ea este pe cale de a se *globaliza*, în numele unui „concept care a ajuns să fie acceptat drept literă de lege”, acela de *creștere* economică, ne spune unul din numeroșii „mecenari” sau „asasini economici” – „profesioniști bine plătiți care escrochează țări din întreaga lume pentru sume ajungând la trilioane de dolari”, direcționând „bani de la Banca Mondială, de la Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID), precum și de la alte organizații de «ajutorare» străine către seifurile corporațiilor gigant și buzunarele câtorva familii de bogătași care controlează resursele naturale ale planetei”, utilizând în acest scop mijloace care „variază de la rapoarte financiare trucate, mită, șantaj, sex [...] până la crimă”. „Indivizi ca mine – mai adaugă acest mărturisitor al propriei sale vieți – primesc salarii scandalos de mari pentru a crea legăturile sistemului. Dacă dăm greș, o formă și mai diabolică de

asasin economic, șacalul, intră în scenă. Iar dacă și șacalii eșuează, atunci treaba pică în sarcina armatei.”⁴⁵

4. PRODUSUL REUNIT AL CETĂȚENILOR DINTR-UN TERITORIU

În literatura de specialitate occidentală în general, în cea din Statele Unite ale Americii în special, cel mai cuprinzător și, totodată, cel mai menționat indicator macrosocial pare a fi așa-numitul *produs național brut*⁴⁶.

Acest indicator se consideră a fi o măsură a producției „realizată de factorii de producție (muncă, proprietate, întreprinderi) furnizați de rezidenți”, măsură obținută din PIB, prin adăugarea la acesta a veniturilor factorilor de producție „permise de la restul lumii fără cele vărsate restului lumii.”⁴⁷

Potrivit notațiilor făcute de noi și legăturilor dintre ele prezentate sinoptic în *tabelul 1*, un asemenea produs sau producție se determină cu următoarea relație de calcul, în care termenii utilizați sunt mărimi naționale:

$$PBR = PBIC + PBE = PBI - PBIS + PBE$$

În mod analog, mai avem:

$$PNR = PNIC + PNE = PNI - PNIS + PNE$$

$$PGR = PGIC + PGE = PGI - PGIS + PGE$$

Indicatorii *PNR*, *PBR* și *PGR* sunt, în general vorbind, indicatori de avuție a cetățenilor dintr-un anume teritoriu (sat, comună, oraș, județ, regiune, țară, comunitate de state, continent etc.), iar ca apartenență eu îi consider a fi indicatori ai *științei avuției* – o *disciplină mai generală decât disciplina economie*, dacă acceptăm că și omul este un element de avuție și recunoaștem că până acum *economia*, ca știință, l-a omis pe acest element din calculele sale. Cazul pare a fi analog cu cel al politicianilor noștri, care sunt de acord cu introducerea votului uninominal, numai că nu votează o lege în acest sens.

Împreună, resursele naturale, avuția acumulată anterior și produsul sau producția curentă continuă să fie obiect de *înstrăinare* sau de *alienare* – cum se mai spune, la diferite nivele de organizare a lumii.

La nivel mondial, observă un renumit autointitulat *mercenar* sau *asasin economic*, „președinții executivi ai celor mai respectate companii din țara” care a ajuns să aibă „capacitatea, banii și puterea de a schimba actuala stare de lucruri [...] angajează oameni cu salarii de mizerie pentru a trudi din greu, în condiții inumane,

⁴⁵ John Perkins, *Confesiunile unui asasin economic*, București, 2007, Edit. Litera Internațional, p. 10, 14 și 15.

⁴⁶ „Unii oameni urmăresc comportamentul P.N.B. – așa cum este el cunoscut uzual – cu aceeași atenție cu care copiii ascultă buletinul meteo în dimineața unui picnic” (Paul Heine, citat după Niță Dobrotă, *Economie politică*, București, Edit. Economică, 1995, p. 293).

⁴⁷ Gilbert Abraham-Frois, *op. cit.*, p. 470.

în atelierele înfiorătoare din Asia. Companiile petroliere poluează în mod absurd râurile din pădurea tropicală, ucigând deliberat oameni, animale și plante și comițând un adevărat genocid în moștenirea civilizațiilor străvechi. Industria farmaceutică le refuză medicamentele ce pot salva viața a milioane de africani infestați cu virusul HIV. Douăsprezece milioane de familii din chiar Statele Unite trăiesc cu grija zilei de mâine. Industria energetică a creat un Enron, industria contabilității, un Anderson” ș.a.m.d.⁴⁸

Tabelul 1

Indicatori de producție și elemente de calcul al acestor indicatori

Indicatori și structuri ale acestora				Simbol	Relații de calcul
1	2	3	4	5	6
Costuri Materiale (CM)	Interne (I)	Total		CMI	= CMIC+CMIS
		Din care:	Cetățeni (C)	CMIC	
			Străini (S)	CMIS	
	Externe (E) Reunite (R)			CME CMR	= CMIC+CME
Amortismente (AM)	Interne (I)	Total		AMI	= AMIC+AMIS
		Din care:	Cetățeni (C)	AMIC	
			Străini (S)	AMIS	
	Externe (E) Reunite (R)			AME AMR	= AMIC+AME
Valoare adăugată (VA)	Intern (I)	Total		VAI	= VAIC+VAIS
		Din care:	Cetățeni (C)	VAIC	
			Străini (S)	VAIS	
	Extern (E) Reunită (R)			VAE VAR	= VAIC+VAE
Producție netă (PN)	Internă (I)	Totală		PNI	= PNIC+PNIS = VAI
		Din care:	Cetățeni (C)	PNIC	= VAIC
			Străini (S)	PNIS	= VAIS
	Externă (E) Reunită (R)			PNE PNR	= VAE = PNIC+PNE = VAIC+VAE
Producție brută (PB)	Internă (I)	Totală		PBI	= PBIC+PBIS = VAI+AMI
		Din care:	Cetățeni (C)	PBIC	= VAIC+AMIC
			Străini (S)	PBIS	= VAIS+AMIS
	Externă (E) Reunită (R)			PBE PBR	= VAE+AME = PBIC+PBE
Producție gloală (PG)	Internă (I)	Totală		PGI	= PGIC+PGIS
		Din care:	Cetățeni (C)	PGIC	= VAIC+CMIC
			Străini (S)	PGIS	= VAIS+CMIS
	Externă (E) Reunită (R)			PGE PGR	= VAE+CME = PGIC+PGE

⁴⁸ John Perkins, *op. cit.*, p. 11, 13–14, 81–82 ș.a.

Modalitățile de alienare și implicit de îmbogățire pe această cale sunt numeroase și mai mult sau mai puțin murdare. La cele arătate în lucrarea așazisului *asasin economic* mai sus amintit, sunt tentat să adaug măcar încă două: *privatizarea* păguboasă și *controlul* asupra creației științifice de „vârf”.

La noi, după 1989, o mână de funcționari recrutați politic și adesea la întâmplare și-au vândut și au vândut străinilor, cu de la ei putere și cât ai bate din palme, în numele unei privatizări prost înțelese, ceea ce un popor întreg a reușit să adune și să folosească (cu suficientă pricepere și eficiență, dacă ar fi fost mai motivat) aproape un jumătate de secol.

În privința creației științifice, asistăm la două procese majore: *pe de o parte*, la plecarea „spre alte meserii, mai bine plătite, sau spre alte țări, definitiv sau temporar, dar fără garanția întoarcerii”, a numeroși oameni de știință⁴⁹, iar *pe de altă parte*, la valorificarea în străinătate – când pe gratis, când pe mai nimic (pecuniar) – a unor importante rezultate furnizate de cercetări îndelungate și costisitoare.

Pentru a scoate ce-i mai bun de la cei ce continuă să cerceteze cu toată puterea lor câtă vreme au suficienți bani pentru a supraviețui decent, după 1989, o serie de *achizitori* ne-au cutreierat țara și probabil că ne cutreieră și acum, ca alternativă la ceea ce guvernele și guvernauții, de ieri și de azi, au cam uitat să facă – să manifeste mai mult interes pentru finanțarea și valorificarea cercetării științifice. S-au adunat și se mai adună probabil idei valoroase precum adunau țiganii obiele în perioada când banii erau confecționați din hârtie cu amestec textil. Și pentru că asemenea rezultate au devenit tot mai rare, s-a trecut la obligativitatea efectuării de cercetări în mod gratuit și pe o finanțare de completare a veniturilor cercetătorului din granturi și contracte comerciale⁵⁰.

Printre altele, cadrului didactic și/sau cercetătorului i se cere să se implice într-o evaluare „purtând câteodată amprenta unor capricii și măsuri arbitrare ale factorilor de decizie”⁵¹, iar pentru a obține un titlu didactic și/sau de cercetare superior i se cere să aibă în prealabil x cărți, y articole/studii/brevete de invenție cotate ISI (*Institute of Scientific Information*) sau indexate în baze de date internaționale de referință pentru domeniul în care vrei să obții titlul (domeniu stabilit de *Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare* – C.N.A.T.D.C.U.) ș.a.m.d., dar și un post liber/ vacant pentru a fi promovat⁵².

⁴⁹ Gheorghe PĂUN, *Gânduri despre cercetarea fundamentală*, „Academica”, Anul VIII, nr. 9-10 (93/94), iulie–august 1998, p. 40.

⁵⁰ Pentru alte detalii în această privință, a se vedea, de pildă Vasile Marian, *Aspecte ale finanțării cercetării științifice*, „Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane”, vol. 12, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2004, p. 325–333; Idem, *Căi și mijloace de stimulare a cercetării științifice în învățământul superior*, „Probleme actuale ale gândirii, științei și practicii economico-sociale”, vol. VIII, Cluj-Napoca, Edit. Risoprint, 2005, p. 34–45.

⁵¹ Vasile Marian, *Evaluarea resurselor umane în cercetarea științifică*, „Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane”, Editor Academia Română – Filiala Cluj-Napoca – Institutul de Cercetări Socio-Umane din Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2000, vol. 6, p. 53.

⁵² „Destui oameni, care n-au fost în stare să conducă o slujnică și un valet, au avut pretenția să facă ordine în univers cu pana lor” [François Marie Arouet (*alias* Voltaire), *Dialoguri și anecdote filosofice*, București, Edit. Univers, 1985, p. 325].